

**WAT
& HOE**

REISGIDS

- **Attracties**
- **Tochten**
- **Aanraders**
- **Kaarten**

LISABON

WAT & HOE

LISSABON

STAD & STREEK

Inhoud

★ Top 10 4

Het Lissabongevoel 6

9

Het magazine

- Stad aan de rivier ■ Hendrik de Zeevaarder
- De smaak van Lissabon ■ Een rampzalige dag
- Muziek voor de ziel ■ Azulejo's ■ De stenen van Lissabon
- Op en neer en heen en weer ■ De Anjerrevolutie
- Cafécultuur
- Kijken naar Lissabon

33

Je draai vinden

- Aankomst
- Vervoer
- Overnachten
- Eten & drinken
- Winkelen
- Uitgaan

45

Het centrum en het noorden

- Even oriënteren** ■ **In een dag**
- Top 10** ■ Baixa ■ Rossio, Figueira & Restauradores ■ Museu Calouste Gulbenkian **Hoogtepunten** ■ Chiado & Santa Justa
- Verder ontdekken** ■ 9 andere bezienswaardigheden
- Waar...** ■ Eten & drinken ■ Winkelen
- Uitgaan

73

Middeleeuws Lissabon

- Even oriënteren** ■ **In een dag**
- Top 10** ■ Alfama ■ Museu Nacional do Azulejo ■ Castelo de São Jorge **Hoogtepunten** ■ Sé ■ Museu-Escola de Artes Decorativas ■ São Vicente de Fora **Verder ontdekken** ■ 7 andere bezienswaardigheden **Waar...** ■ Eten & drinken ■ Winkelen ■ Uitgaan

101

De westelijke hellingen

- Even oriënteren** ■ **In een dag**
- Top 10** ■ Museu Nacional de Arte Antiga
- Hoogtepunten** ■ Bairro Alto ■ Basílica da Estrela
- Verder ontdekken** ■ 8 andere bezienswaardigheden
- Waar...** ■ Eten & drinken ■ Winkelen
- Uitgaan

121

Belém

- Even oriënteren** ■ **In een dag**
- Top 10** ■ Mosteiro dos Jerónimos ■ Torre de Bélem **Hoogtepunten** ■ Padrão dos Descobrimentos ■ Museu Coleção Berardo ■ Museu de Marinha ■ Museu Nacional dos Coches
- Verder ontdekken** ■ 4 andere bezienswaardigheden
- Waar...** ■ Eten & drinken ■ Winkelen ■ Uitgaan

151

Parque das Nações

Even oriënteren ■ In een dag

Top 10 ■ Parque das Nações

Hoogtepunten ■ Oceanário ■ Ciência Viva

Verder ontdekken ■ 2 andere bezienswaardigheden

Waar... ■ Eten & drinken ■ Winkelen

■ Uitgaan

169

Uitstapjes

■ De westkust

■ Sintra

■ Queluz

■ Mafra

183

Wandelingen & tochten

■ 1 Chiado & de Bairro Alto

■ 2 Alfama

■ 3 Cacilhas met het Santuário do Cristo Rei

Praktische informatie 193

■ Voor je vertrek

■ Als je er bent

■ Handige woorden & zinnen

Stadsplattegrond 201

Stratenregister 211

Register 214

10 redenen om terug te komen 220

★ TOP 10

Mis ze niet! In onze top 10-lijst vind je de belangrijkste bezienswaardigheden, van de absolute nummer 1 tot en met nummer 10.

1★ MOSTEIRO DOS JERÓNIMOS

► 126

Symbool voor de Gouden Eeuw van Portugal, toen met het goud uit de koloniën grandioze bouwwerken werden gefinancierd. Portugals grootste toeristische trekpleister.

2★ ALFAMA ► 78

Het voormalige Moorse medina bleef grotendeels gespaard voor de aardbeving. Dwaal rond in de pittoreske steegjes totdat je 's avonds fadoklanken hoort.

3★ MUSEU NACIONAL DO AZULEJO ► 81

De geschiedenis van deze meest Portugese van alle decoratieve kunstvormen in een schitterend klooster. Geen metroverbinding, daardoor nooit erg druk.

4★ BAIXA ► 50

Schaakbordachtig aangelegde laaggelegen stadsdelen en centrum van Lissabon. Beklim de triomfboog aan de Praça do Comércio om eroverheen te kijken.

5★ ROSSIO ► 54

Het hart van de stad op een plein dat met een fraai golvenpatroon is geplaveid: drink een *bica* in art-decocafé Nicola en gun jezelf tijd om te genieten.

6★ PARQUE DAS NAÇÕES ► 156

Op dit voormalige tentoonstellingsterrein blikte de stad naar de toekomst: wijds vergezichten en het op één na grootste oceanarium van Europa.

7★ MUSEU NACIONAL DE ARTE ANTIGA ► 106

Kom in dit leuke tuincafé bij van alle indrukken van kunstschatten, en van de apocalyptische visies van Jheronimus Bosch.

8★ TORRE DE BELÉM ► 133

Hét kenmerk van Lissabon (afbeelding links) is betoverend, met al zijn tierelantijnen en versieringen. Ooit markeerde het vuur boven in de haveningang.

9★ CASTELO DE SÃO JORGE ► 83

De voormalige Moorse burcht werd onder Salazar haast onherkenbaar gerestaureerd, maar het uitzicht vanaf de kantelen blijft geweldig.

10★ MUSEU CALOUSTE GULBENKIAN ► 57

Glorieuze verzameling van de kunstgeschiedenis, verzameld door de Armeense oliemagnaat, die in 1942 een veilig thuis vond in Lissabon.

HET LISSABON-

Ontdek wat de stad te bieden heeft en beleef de unieke sfeer zoals de inwoners van Lissabon dat doen.

WATERSPELEN

Lissabon ligt pal aan het water, en dat is precies goed, want zo laat de ziel van de grote zeevarende natie zich het best ontdekken. Of je nu de Torre de Belém (► 133) bezoekt, op het voormalige terrein van de wereldtentoonstelling (► 156), over het Mar da Palha staart, je laat betoveren in het Oceanário (► 159), of gewoon vanaf Castelo de São Jorge (► 83) over de monding van de Tejo uitkijkt: in Lissabon is water nooit ver weg.

FILMDECOR

Lissabon heeft een uitgelezen cinematografisch karakter. Dat is al heel lang bekend, en wordt onderstreept door Bille Augusts *Night Train to Lisbon* (2013). Via filmrondleidingen (ook in het Engels) ontdek je de belangrijkste locaties uit in deze stad opgenomen films. Zoals *Sostiene Pereira*, een Italiaanse film over het stille verzet van een redacteur van een krant tegen de dictatuur van Salazar, met Marcello Mastroianni in de hoofdrol (www.lisbonmovie.com; ca. € 12 tot 25).

INSTORTENDE OUDE GEBOUWEN

Zo gaat het gewoon in Lissabon: op het ene moment raak je betoverd door met prachtige tegels versierde muren, en meteen daarna zie je een ruïne, gesteund door enorme steigers. Want in de historische binnenstad mag niets zomaar worden afgebroken: tegenstellingen staan hier altijd dicht bijeen. De wat rommelige steegjes in de Alfama (► 78) brengen je geleidelijk de heuvel op, naar Palácio Belmonte, waar een overnachting enkele honderden euro's kost. Dit exquise hotel was overigens het toneel van *Lisbon Story*, de film van Wim Wenders over de 'witte stad', zoals men Lissabon graag noemt. Aan de voet van de kathedraal herbergen de openbare toiletten nog een verrassing: de resten van een woonhuis, dat bij de aardbeving van 1755 met puin gevuld raakte.

INDRUKWEKKEND

Een meer trendy plein als de Largo do Intendente zul je niet zomaar vinden. Hier vind je de fotogenieke, volledig betegelde gevel van de

GEVOEL

Elevador da Bica: op je gemak de heuvelachtige stad door dankzij de kabeltram

Het Lissabongevoel

Viuva Lamego keramiekfabriek. In het midden van het plein staat een ironisch beeldhouwwerk van Joana Casconcelos, vlak bij een fietswerkplaats. Op huisnummer 45 bevindt zich Casa Independente, kunstenaarsproject, bar en concertlocatie voor de alternatieve hipsters uit Lissabon. Met de winkelketen A Vida Portuguesa (► 100), dat hier zijn vlaggenschip heeft ingericht, is het plaatje compleet. Perfect gewoon!

REN, LISBOA, REN!

Fanatieke joggers ontmoeten elkaar donderdags kort voor 20 uur voor de Nike Store in Rua Garrett in Chiado, en lopen dan samen met de Lissa-

bonners de Nike Run. Je kunt vier afstanden lopen, tussen 6 en 10 kilometer lang. Een leuke gelegenheid om in contact te komen met andere joggers.

MARKTECONOMIE

De Mercado da Ribeira (► 66) aan de Cais do Sodré biedt behalve de markt ook een zwart-wit gekleurde food court, met meer dan dertig stands, die niet alleen heel voordelig, maar ook nog eens erg hip is. Nog een tip: elk eerste weekend van de maand opent van 11-19 de gerenommeerde alternatieve markt Mercado Nervo (Taberna das Almas, Regueirão dos Anjos 70, <http://anjos70.org>) hier de poorten. Concept: mode, kunst en kunstnijverheid, sieraden en vintage, én vernieuwende ideeën.

LUSITAANSE LEKKERNIEN

Sushi of exquise hamburgers mogen dan komen en gaan, maar op de klassieke Lissabonse gastronomie kun je altijd rekenen. 's Winters hoor je de kastanjeverkopers achter hun wagentjes op het Rossio 'quentiiiiinhas e boas!' roepen: warm en lekker! Handgeschreven briefjes aan ruiten van restaurants kondigen 's winters de beschikbaarheid aan van paling (*lampreias*) uit de rivieren van Noord-Portugal, en 's zomers slakken (*caracois*).

Genieten in een van de restaurantjes aan de straat

Stad aan de rivier

De Taag, ruim 3 kilometer breed op het punt waar hij, net ten westen van Lissabon, de Atlantische Oceaan in stroomt, is altijd de levensader van de stad geweest en zijn venster op de wereld. Hier arriveerden immigranten vanuit Portugals verafgelegen koloniën met nieuwe klanken en smaken. Tegenwoordig zien passagiers van moderne cruiseschepen nog steeds diezelfde eerste aanblik van de oude stad als ze arriveren.

Veel belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis van Lissabon hebben aan of in de buurt van de rivier plaatsgevonden: het vertrek van de karvelen en hun terugkeer, beladen met Braziliaans goud en specerijen uit het Oosten, de tsunami die volgde op de aardbeving van 1755, het vertrek van de gehele hofhouding naar Brazilië toen Napoleons legers naderden, de moord op een koning en zijn gevolg en, meer recent, de Expo '98, Lissabons wereldtentoonstelling, waarvoor een geheel nieuwe wijk werd opgetrokken, Parque das Nações (► 151).

De oude haven Cais do Sodré die is omgetoverd tot hip uitgaansgebied, Belém dat museumkwartier is geworden (► 139) en de ontwikkeling van Parque das Nações – het zijn allemaal bewijzen dat ook hedendaags Lissabon op de Taag is gericht. Tussen het elegante Praça do Comércio, Lissabons openluchtsalon, en de Cais do Sodré, nodigen de trappen aan de rivieroever en een mooie groenstrook je uit om te flaneren langs de Taag.

Het is deze mooie mix van oude en nieuwe bezienswaardigheden die het gebied zo aantrekkelijk maakt voor bezoekers, met de rivier als baken zodat je nooit verdwaalt in de stad. De Taag is zichtbaar vanaf bijna alle *miradouros*, de belvedères die op de heuvels prijken. Bezoek er een en je zult zien dat je je meteen kunt oriënteren.

De Taag is de entree van Lissabon, en daarnaast de salon, eetzaal en speeltuin. Aan de oevers vind je parken en promenades. waar *Lisboetas* en toeristen uit de hele wereld samenkomen, picknicken, rondwandelen, fietsen of gewoon zitten. Vanaf het terras kijk je over het water en zie je locals staan vissen op de oevers, en kinderen die lachend schommelen, voetballen of duiven verjagen op de plaza's. De weekendfestivals in de parken staan garant voor muziek, dansers, ambachtslieden, antiekhandelaren, verkopers van lekkere hapjes en vrolijk gekleurde kostuums. Het lijkt wel of heel Lissabon van de heuvels is afgerold, naar de rivier, om plezier te maken. Het is heerlijk om je door de onweerstaanbare sfeer mee te laten voeren.

‘De Taag is Lissabons entree, salon, eetzaal en speeltuin’

De activiteit houdt niet op bij de rivieroever. Als het ook maar een beetje waait, zijn er witte zeilen op het blauwe water te zien en varen kleine bootjes op en neer tussen Cais do Sodré en Cacilhas. Hier kijkt het monumentale standbeeld van Cristo Rei, dat doet denken aan het wereldberoemde Christusbeeld in Rio de Janeiro, vanaf een heuveltop over de rivier. Voor een blik vanaf het water kun je een sightseeingcruise boeken, maar veel goedkoper is het om vanaf Belém, Terreiro do Paço (Praça do Comércio) of Cais do Sodré met de veerpont te gaan; deze hoort bij het metronet.

De wijk Belém en het Padrão dos Descobrimentos vanaf de Taag

Je draai vinden

Aankomst

Lissabon is een heerlijke stad om in aan te komen. De luchthaven is klein, treinstations liggen gunstig ten opzichte van metro- en buslijnen. Aankomst per auto en per vliegtuig levert prachtige uitzichten op de aantrekkelijke stad.

Aankomst per vliegtuig

Aeroporto de Lisboa

- De **luchthaven van Lissabon (Aeroporto Humberto Delgado resp. Aeroporto de Lisboa)** wordt door nationale en internationale vliegmaatschappijen aangedaan (informatie tel. 218 41 37 00, vliegveld tel. 218 41 35 00; www.ana-aeroportos.pt).
- Er zijn meermalen per dag **rechtstreekse vluchten** vanaf Amsterdam (KLM en TAP, de nationale Portugese luchtvaartmaatschappij) en Brussel (TAP). Ook prijsvechters vliegen op Lissabon.

Vervoer vanaf de luchthaven

- Lissabons vliegveld **Humberto Delgado** ligt 7 km ten noordoosten van het centrum van Lissabon en is via de metro, luchthavenbussen, stadsbussen en taxi's met de stad verbonden. Bussen en taxi's vertrekken voor de aankomsthal. Voordat je de aankomsthal verlaat, kun je de gids *Follow me Lisboa*, met informatie (Portug./Engels) over Lissabon, meenemen uit een van de rekken.
- **Taxi's** zijn de snelste, maar ook duurste manier om het centrum van Lissabon te bereiken; met maximaal vier passagiers betaal je tussen € 15 en € 20; voor grote bagagestukken betaal je extra. De reistijd bedraagt 20 tot 30 minuten, afhankelijk van de verkeersdrukke.
- De **metro** van stadsvervoerbedrijf Carris rijdt elke 10 minuten tussen 6.30 en 1 uur naar het stadscentrum. Na 20 minuten ben je bij halte Saldanha en vanaf hier kun je overstappen naar alle richtingen, bijv. Rossio.
- **Bussen: Aerobus** (www.aerobus.pt) rijdt dag. van 8-23 tot Cais do Sodré in het centrum (enkeltje € 3,50), **lijnbus** 705, 722, 744 en 783 rijden naar verschillende delen van Lissabon (€ 1,45 voor één zone met het ticket *7 Colinas* of *Viva Viagem*; met de optie *zapping* slechts € 1,30; ► 37). Een kaartje dat je bij de chauffeur koopt, kost € 1,85. Alle tariefinformatie op <http://carris.transporteslisboa.pt>.

Aankomst per trein

- Treinpassagiers uit Noord-Portugal, Spanje en Frankrijk komen aan op **Santa Apolónia** (tel. 707 21 02 20, www.cp.pt), ten oosten van het centrum. Er is een **taxistandplaats** voor het station, evenals diverse lijnbus-haltes.
- Passagiers kunnen ook uitstappen op het **Gare do Orientestation** in Parque das Nações en daar op de metro overstappen.
- Treinen uit het zuiden van Portugal eindigen op het **Gare do Oriente**.
- Je kunt ook uitstappen op station **Entrecampos** of **Rossio**, dat centraler ligt. Daar kun je op de **metro** overstappen.

Aankomst met de auto

- Met de auto **moet je altijd door Spanje**. De beste en veiligste optie is de **E90**, die vanuit Madrid via Badajoz naar Portugal loopt. Daar loopt de route als de A6/A2 door de Alentejo naar Palmela, waar je de A2 kunt

nemen om via de Ponte 25 de Abril de westkant van de stad te bereiken, of oostelijk de A12 neemt en via de Ponte Vasco da Gama de Taag passeert.

- Je kunt ook de **E80** vanuit Salamanca nemen, die bij Vilar Formosa de A25 wordt en bij Guarda de A23. Dan bereik je Lissabon via Castelo Branco en de snelweg Porto-Lissabon (A1).
- **Parkeren** in Lissabon is lastig en slechts heel weinig hotels hebben eigen parkeerterreinen.
- Ondergrondse **parkeergarages** zijn aangegeven met een witte 'P' op een blauwe achtergrond, zoals bij Restauradores, M. Moniz en Chão de Loureiro. Het is de beste, maar wel een dure optie.
- De **parkeerregels** zijn ingewikkeld en een legale plek op straat is moeilijk te vinden. Borden met *Estacionamento proibido* (Verboden te parkeren) kennen diverse kleuren en afmetingen. Blauwe lijnen en markeringen betekenen dat er een kaartje moet worden gekocht bij een automaat, meestal van 8-20 op werkdagen en van 8-18 op zaterdag. In sommige gebieden gelden parkeervergunningen voor aanwonenden. De regels kunnen verschillen per dag, per tijdstip, en zelfs per seizoen. Parkeer je in het centrum op straat, dan kun je aangesproken worden door *arrumadores*, die een fooi verwachten om je naar een plek te leiden en je auto te bewaken; het is aan te raden hun te betalen (50 cent is genoeg).

Toeristenbureaus

Turismo de Lisboa (www.visitlisboa.com; www.askmelisboa.com) heeft in totaal veertien informatiebureaus onder de naam *ask me Lisboa*.

De belangrijkste zijn:

- ✉ ask me Aeroporto, aankomsthal ☎ 218 45 06 60 [x]Dag. 7-24
- ✉ ask me Belém, tegenover Mosteiro dos Jerónimos ☎ 213 65 84 35 🕒 Di-za 10-13, 14-18
- ✉ ask me Lisboa Story Centre, Praça do Comércio 78 ☎ 910 51 78 86 🕒 Dag. 10-20
- ✉ ask me Palácio Foz, Praça dos Restauradores ☎ 213 46 33 14 🕒 Dag. 9-20
- ✉ ask me Parque das Nações, Alameda dos Oceanos ☎ 910 518 028 🕒 Apr-sep dag. 10-19, anders tot 18
- ✉ ask me Rossio, Praça D. Pedro IV ☎ 910 51 79 14 🕒 Dag. 10-13, 14-18

Vervoer

Het openbaar vervoer in Lissabon bestaat uit de metro, bussen, trams, kabelspoorwegen en liften. Carris exploiteert het bovengrondse openbaar vervoer in de stad. Dit geïntegreerde netwerk van bussen, trams en liften is goedkoop en meestal betrouwbaar. Je hoeft slechts enkele lijnen te gebruiken om alles te zien.

Carris

Vervoermaatschappij Carris (Companhia de Carris de Ferro de Lisboa) beheert in Lissabon bussen, trams, kabelspoorwegen en liften. Informatie over de diensten is verkrijgbaar in Casa da Sorte aan de Praça da Figueira, Restauradores, Cais do Sodré of bij een toeristenbureau (tel. 213 50 01 15, ma-vr 8.30-19, <http://carris.transporteslisboa.pt>). Daar krijg je route- en ticketinformatie, en gratis dienstregelingen.

Bussen

- Het lijnennet van de **bussen** (*autocarros*) omvat de hele stad. Bussen

1 CHIADO & BAIRRO ALTO

Wandeling

AFSTAND 2,4 kilometer

DUUR 1 uur voor wandeling, 2-2,5 uur met bezichtigingen

BEGIN/EINDPUNT Praça dos Restauradores + 207 F4

Een oudgediende: de Elevador da Glória

Deze rondwandeling in het centrum van Lissabon, die grotendeels heuvelafwaarts loopt, geeft een beeld van twee verschillende *bairros* en biedt de kans kerken, musea, leuke winkels en enkele beroemde cafés te bezoeken.

1-2

Begin op het **Praça dos Restauradores** (► 56) met het **Palácio Foz**, waar aan de linkerkant de hoofdvestiging van het toeristenbureau zit, en loop de hoek om naar de **Elevador da Glória**. Deze prachtige kabeltram, die in 1885 in bedrijf kwam, verbindt de hellingen van de Bairro Alto met het laaggelegen centrum.

Neem plaats voor een authentieke Lissabonervaring en ga boven aan de trap rechtsaf als je uitstapt. Enkele passen verder, aan de rechterkant, is het plantsoen van de

Miradouro de São Pedro Alcântara, met een fraai uitzicht over het centrum van Lissabon. Hierna loop je naar links terug en loop je door de **Rua São Pedro de Alcântara**, langs de **Igreja de São Roque** (► 115).

2-3

Sla links af voor de kerk en loop het plein rond naar de verste hoek, waar je een trap links omlaag ziet lopen. Loop deze trap af en neem de tweede afslag rechts, door de **Rua da Condessa**, een stille straat met enkele ateliers en bars. Hierna kom je op het **Largo do Carmo**. Op dit mooie plein, met zijn banken en jacaranda's, staat het **Museu Arqueológico do Carmo** (► 67). Het hoofdkantoor van de GNR (militaire politie) bezit een vleugel van het klooster, en het was hier waar Caetano zich overgaf tijdens de Anjerrevolutie in 1974 (► 28).

3-4

Loop het plein over en ga de **Calçada do Sacramento** in, totdat je op een T-kruising met de **Rua Garrett** komt, een van de meest trendy winkelstraten. Sla rechts af en loop heuvelopwaarts, terwijl

EVEN RUSTEN

Ga naar **Café A Brasileira** (► 67), al ruim een eeuw een begrip in Lissabon, en geniet er van een *bica*, net als de grote schrijvers vroeger deden.

Chiado & Bairro Alto

je de ouderwetse etalages en de façade van de **Igreja dos Mártires** (bouw tussen 1769 en 1784) bewondert. Op het frescoplafond van het schip is Afonso Henriques te zien, de eerste koning van Portugal, die gezworen had de eerste kerk te bouwen.

Vlak na de Igreja dos Mártires voert de Rua Serpa Pinto naar het **Museu do Chiado** (► 66). Je kunt het museum bezichtigen of simpelweg aan het einde van de Calçada do Sacramento een kop koffie of iets anders drinken in het beroemde **Café A Brasileira** (► 67).

4–5

Met het café achter je, steek je de straat over, loop je over het Largo do Chiado en dan door de Rua D. Braçançã. Iets verderop zie je het Largo São Carlos links onder je. Neem de trap naar dit plein en loop naar het **Teatro Nacional de São Carlos** (► 72). Dit is de opera van Lissabon, die eind 18e eeuw naar het voorbeeld van de Scala in Milaan werd gebouwd. Tijdens het operaseizoen in de winter kun je het schitterende rococo-interieur bewonderen.

Igreja dos Mártires

WAT & HOE

REISGIDS

LISSABON

Magazine

Inspirerende achtergrondartikelen om in de stemming te komen

Je draai vinden

Praktische adviezen voor een succesvolle reis van begin tot eind

Attracties

Uitgebreide informatie over de bezienswaardigheden en allerlei tips om de massa voor te blijven

In ... dagen

Perfect geplande dagroutes met aanwijzingen voor wat echt niet te missen en wat te bezoeken in geval van meer tijd

Wandelingen en tochten

Makkelijk te volgen routes met gedetailleerde kaarten

Waar...

De excellente keuze van deskundigen om te slapen, te eten, te drinken, te winkelen en uit te gaan

Kaarten en plattegronden

Duidelijke kaarten met de bezienswaardigheden en achter in de gids plattegronden van de hele bestemming

NUR 512

ISBN 978-90-215-5065-7

9 789021 550657

www.kosmosuitgevers.nl

WAT
& HOE

maakt deel uit van
Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
www.watenhoe.nl